

Tíðargreinin verður skrivað av skiftandi fólki, sum ikki dagliga eru knýtt at blaðnum. Evnini eru ymisk, men viðgera øll okkurt evni, sum er viðkomandi fyri tíðina júst nú.

Regin Eikhólm

Málfelagið – móðurmálinum at frama

tí latínska alfabetinum og fremmandamálum sum vit læra, og tað eru nóg góðar grundir til at stavirnir c, q, w, x og z skulu vera við í alfabetinum. Bæði alfabetið og málið skulu vera inkluderandi – fevnandi (sí Fylgiskjal 3).

Bergur Jacobsen, fyrrverandi presturin, blaðstjóri og landsstýrismaður skrivar undir yvirskriftin “Móðurmálskomplex! Móðurmálsmafia?” eina ‘bloggur’/grein í norðlýsid.fo, 15.02.2018, har hann harðliga átalar tey betrivitandi málfólkini sum onkusvegna terrorisera vanliga føroyingin, so hon/hann nóg illa tora at lata munnin upp, tá fólk eru hjástødd, tíansheldur at skriva eina viðmerking.

Tí sjálvandi duga hesi fólk føroyskt, um tey eru uppvaksin í Føroyum. Øll vanlig vitandi menniskju duga sítt móðurmál, skrivar hann. Og hann endar við: “Summi duga at skriva, onnur duga at stava, bara tey fáu duga bæði! Og umframt at vera mállæra og rættstaving, so er móðurmálið eisini tónleikur, og kanska framum alt tónleikur!” (sí Fylgiskjal 4).

Tað sum Bergur Jacobsen umrøður her, er avleiðing av tí oman fyri nevndu málreinsing og skerjing av alfabetinum, ið fremmandager málið. Málrøkt í okkara tíð er ikki málreinsing, men at lata grógva og trívast og hjúkla um – og vegleiða tá tørvur er. Við eini hóvliga inkluderandi tilgong til málið fáa vit fólkið at føla seg heima í málinum, soleiðis at øll kunnu taka undir við kenda slagorðinum hjá Málráðnum: “Øll eiga málið”.

4. Móðurmálsorðabókin frá 1998 knæsetti tað latínska alfabetið sum stavrað

Stóra tvey binds “FØROYSK ORÐABÓK” (Móðurmálsorðabókin, MMO) frá 1998, við Jóhan Hendrik Winther Poulsen, professara, sum formanni í ritstjórnini, knæsetti tað latínska alfabetið sum stavrað við øllum okkara 34 stavum

sum bókstavaindeks. Hetta óskerda stavraðið (móðurmálsalfabetið) skuldi tryggja, at móðurmálsorðabókin kundi rúma tí føroyska talu- og skriftmálinum í øllum sínum veldi, sum í dag verður myndað av arvorðum, tøkuerðum og fremmandorðum. J.H.W. Poulsen, professari er her meiri á linju við støðuna hjá Chr. Matras, professara viðvíkjandi raðfesting av móðurmálinum, enn hann var, tá hann tosaði við Ullu Clausén í 1977 (sí undir pkt.3).

Meirilutin í fráfarna Málráði tók tó ikki undir við hesi hjá J.H.W. Poulsen, professara framskygdu ætlan frá 1998, men viðtók – sum áður nevnt - ístaðin ein-síðugt í november 2013 at skerja móðurmálsstavraðið, brúkt sum bókstavaindeks í MMO, við bókstavunum c, q, w, x, z. Hetta bleiv gjørt, hóast ein samd Løgtingsins Mentanarnevnd, samd Málnevnd við Jógvan í Lon Jacobsen, professara, sum formanni, og minnilutin í Málráðnum øll mæltu til at góðtaka tað latínska alfabetið, móðurmálsalfabetið, sum føroyskt stavrað (sí Fylgiskjal 7).

Jeffrei Henriksen, “The grand old man” í føroyskum, skrivaði í eini grein í Sosialinum 19.08.2009, “at tað mundi vera longst sum best, at børnini alt fyri eitt læra eitt føroyskt-vesturlendskt stavrað”, t.v.s. móðurmálsalfabetið við teimum 34 stavunum (sí Fylgiskjal 5).

5. Stavraðið er eitt pedagogiskt og praktiskt amboð – ikki ideologiskt

Vanliga verður roknað við 26 basis bókstavum í tí latínska alfabetinum, nevniliga: a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z, svarandi til tað enska alfabetið. Hesir 26 basisstavir ganga aftur í móðurmálsalfabetinum hjá okkum og í alfabetunum hjá fleiri av teimum málum, sum vit læra innan skúlagátt, og tað er ein styrki. Vit mæta teimum í vinnulívinum, mentanarhøpi v.m. Eitt nú: Danskt, norskt (nynorskt og bokmål), svenskt, enskt, týskt,

spanskt og franskt. Íslendskt felluruttanfyri við bert 22 basisstavum, ikki (c, q, w, z). Tey ymisku málini hava so teirra serstavir aftrat, eins og vit hava okkara átta serstavir.

Svenska Málráðið valdi 3. mars 2005 at leingja teirra alfabet við ‘w’, grundað økta brúki av lániorðum og www (World Wide Web), og av psykologiskum grundum. Svenskt hevur sostatt nú allar 26 basisstavirnar við í teirra alfabeti, umframt tríggar serstavir, ialt 29 stavir.

Sambært Jógvan í Lon Jacobsen, professara í føroyskum máli, er alfabetið ella stavraðið ikki ein málfrøðiligur spurningur, men talan er um eitt pedagogiskt og praktiskt amboð í tí dagliga, har hugsað verður um nyttuvirðið heldur enn um ideologiskar sannføringar. Professarin mælir til fult stavrað við 34 stavum og eina inkluderandi tilgongd til málið.

Tilgongdin hjá Jonhard Mikkelsen, ið var talsmaður hjá meirilutanum í fráfarna Málráðið, sum skerdi føroyska stavraðið við c, q, w, x og z, er í andsøgn við fatanina hjá Jógvan í Lon Jacobsen, professara. Í greinini “Eitt sjaldan skitið bragd” (sí Fylgiskjal 6), skrivar Jonhard

Mikkelsen m.a., at “Føroyska stavraðið er bara eitt málfrøðiligt mál. Tað er leyst av politikki og hugburði hjá fólki”. Hetta er beinleiðis í stríð við ætlanina hjá Mentanarnevndini hjá Løgtinginum, sum í sínari tíð legði lunnar undir Málráðið (sí Fylgiskjal 6 og 7).

6. 70% av føroyingum taka undir við tí latínska alfabetinum sum føroyskt stavrað

Í 2014 vístu tvær kanningar, ein hjá Lóður og ein hjá Fróðskaparsetri, at 70% av føroyingum taka undir við tí latínska alfabetinum sum føroyskt stavrað, og at føroyingar sum heild vóru ímóti at skerja alfabetið í Móðurmálsorðabókini.

Flest allir okkara grannar og enskt brúka tað ‘latínska alfa-

betið’, og føroyskt mál er í dag meira enn arvorðini. Yvir 7.000 føroyingar bera nøvn við onkrum av nevndu stavum í, og tað følist fremmandagerandi ikki at kunna stava sítt føroyska navn á føroyskum. Føroyska telefonbókin er eisini indeksað við hesum stavunum, annað hevði ikki borið til, tí mong eftirnøvn byrja við teimum eins og í mongum talgildum ella digitaliseraðum útgávum.

Við einum skerdum stavraðiuttan stavirnar c, q, w, x, z er føroyskt ikki nøktandi sum nútíðar samskiftismiðil, tí hesir stavir hava verið í føroyskum síðan miðöld, og eru framhaldandi fastur táttur í okkara dagliga samskihti á okkara samansetta móðurmáli. Tað má tí roknast sum eitt handicap fyri børnini, at vit læra tey eitt fyri móðurmálið skert alfabet, fyri ikki at talu um tey sum komauttanifrá og ynskja at læra seg føroyskt mál.

Allir næmingar í dag brúka teldu, og tað er bæði sjálvsagt og viðkomandi, at teir frá fyrsta degi skulu læra allar latínsku bókstavirnar á tastaturinum og raðfylgjuna í tí latínska alfabetinum, eins og vit læra talrekkjuna. Hetta gevur vissu, trygd, skjótleika og samleika.

7. Inkluderandi tilgongdin framtíðartryggjar tað føroyska málið

Føroyingar havi síðan miðöld verið tvímæltir, og kanningar vísa at tvímælt fáa eitt meiri fjøltátt málbrúk og klára seg væl. Men havast má í huga, at málið umframt at vera okkara samskiftismiðil eisini er okkara mentanar- og samleikaeyðkenni, og skal varðveitast og mennast við atliti til hesar eginleikar, tóuttan at tað gongur út yvir tað funksjonalistiska í málinum.

Hinvegin er tað óheppið at isolera tað føroyska málið. Málfelagið metir, at vit í hesum globaliseringstíðum heldur eiga at brúka tað útlenska áriníð á málið positivt inkluderandi.

Til hetta krevst eitt inkluder-

andi stavrað, við teimum bókstavum sum eru í brúki í málinum, og sum eru at rokna sum eitt pedagogiskt og praktiskt amboð í tí dagliga, nevniliga móðurmálsalfabetið. Vit hesum kunnu vit varðveita og tryggja eitt sterkt grundarlag fyri móðurmálinum í gerandisdegnum hjá “globala føroyinginum”. Á henda hátt megna vit at seta orð á tað, sum vit vilja bera fram og eisini at kunna stava til ikki bert arvorð, men eisini innlænt orð, fakorð og fremmandorð, harav mong longu hava sítt natúrliga pláss í tí føroyska málinum. Og ikki minst, føroyingurin sleppur at stava til sítt aldargamla navn á føroyskum.

Tilmælið hjá Málfelagnum til Málráðið

Á heysti 2015 gav Málfelagið út Móðursmálsalfabet við øllum 34 bókstavunum í. Óli P. teknaði, og lýsir tilknýtið hjá teimum einstøku bókstavunum til tað føroyska umhvørvið og dagligdagin við viðkomandi tekningum og hugtøkum.

Móðurmálsalfabetið í A4 stødd bleiv sent til øll húskir í Føroyum og hetta alfabetið ella stavraðið fæst til keyps í bókhandlum í A4 stødd og plakastødd. Á baksíðuni á Móðurmálsalfabetinum stendur stutt frágreiðing um hví Málfelagið metir, at vit øll eiga at læra okkum Móðurmálsalfabetið (sí Fylgiskjal 8).

Málfelagið vil við hesum skrivi heita á Málráðið um at viðurkenna tað latínska alfabetið niðanfyri sum føroyskt stavrað, í samsvari við bókstava-indeksið í Móðurmálsorðabókini og fólksins ynski, og viðurkenna tað sum almenna alfabetið í Føroyum.

Aa Áá Bb Cc Dd Ċđ Ee Ff Gg Hh Ii Íí Jj Kk Ll Mm Nn Oo Óó Pp Qq Rr Ss Tt Uu Úú Vv Ww Xx Yy Ýý Zz Ææ Øø

Tórshavn, 26.03.2018